

ANNA POTOCKA-HOSER
30 czerwca 1934 – 27 września 1999

Bardzo trudno napisać parę stron o Jej życiu, zamkniętym między tymi dwoma datami, wybrać to, co Anka sama chciałaby powiedzieć o sobie. W czyjejś pamięci, w napisanych przez Nią tekstach, w pozostawionych papierach rozsypuje się ono na szereg epizodów, różnych zamierzeń, dokończonych lub niedokończonych spraw. Z tych fragmentów buduje się obraz zmarłego, będący projekcją uczuć i potrzeb żyjących. Bohaterowie nekrologów stają się zwykle postaciami wzorcowymi, pełnymi niecodziennych zalet i zasług. Czy tylko dzięki sile konwencji?

W codziennej gonitwie nieustannie mijamy się, nie widząc i nie doceniając wartości otaczających nas ludzi. Dopiero ich ostateczna nieobecność zmusza do uświadomienia sobie rozmiarów straty. Nie będzie więc przesadą stwierdzenie,

że straciliśmy osobę wyjątkową właśnie przez umiejętność widzenia, gotowość do skupienia uwagi na innych i zdolność do niesienia pomocy wszystkiemu, co żyje. Bez płytkiego sentymentalizmu – była Anka obserwatorem życia krytycznym i wnikliwym, surowym dla siebie, ale zarazem akceptującym cudze słabości i braki. Umiała słuchać po to, aby zrozumieć. Była psychologiem nie tylko zawodu, ale i z powołania.

Po ukończeniu studiów psychologicznych na Uniwersytecie Warszawskim, swoją karierę naukową rozpoczęła w Instytucie Filozofii i Socjologii PAN, w Pracowni Psychologii Społecznej prowadzonej przez Andrzeja Malewskiego (po jego śmierci przez Hannę Malewską). Uczestniczyła w rozpoczętym przez Malewskiego programie badawczym, poświęconym teoriom uczenia się oraz zastosowaniom teorii dysonansu poznawczego. Już wtedy zaczęła interesować się analizą zachowań prospołecznych i badaniami nad motywacją takich zachowań. Problematyka ta stała się przedmiotem jej rozprawy doktorskiej, której promotorem była Hanna Malewska. Tytuł doktora nauk humanistycznych uzyskała w IFiS PAN, w roku 1970, na podstawie pracy: „Wyznaczniki postawy altruistycznej. Badania nad zachowaniami prospołecznymi”.

W roku 1973 otrzymała stypendium w École Pratique des Hautes Études w Paryżu. Jej zainteresowania w tym okresie dotyczyły społecznych i psychologicznych uwarunkowań rozwiązywania konfliktów. Kontynuacją tych zainteresowań były rozpoczęte w końcu lat 70. i zakończone w roku 1981 badania nad aktywistami organizacji społecznych i politycznych w zakładach przemysłowych. Ich wyniki, dostarczające odpowiedzi na pytanie, jak postrzegają siebie i świat społeczny działacze środowisk robotniczych w tak szczególnym momencie historycznym, przedstawione zostały w książce ważnej i ocenionej wysoko nie tylko przez psychologów, lecz także socjologów (*Aktywiści organizacji społecznych i politycznych w zakładzie przemysłowym. Obraz własnej osoby i otoczenia społecznego*. Ossolineum 1985). Na podstawie tej książki i licznych prac, publikowanych również w czasopismach socjologicznych („The Polish Sociological Bulletin”, „Studia Socjologiczne”) habilitowała się w roku 1992, na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego.

Aktywność zawodowa Anki nie ograniczała się do prowadzenia badań. Wykładała psychologię społeczną dla studentów socjologii UW, pełniła dyżury w telefonii zaufania, była kompetentnym i życzliwym recenzentem wielu prac i projektów.

Od roku 1980, aż do śmierci, pracowała w Instytucie Psychologii PAN. W tym czasie ukształtowały się jej zainteresowania i orientacje teoretyczne dotyczące analizy politycznego dyskursu. Na początku lat 90., pracowała wraz z dr Anną Polkowską nad realizacją programu badawczego Pracowni Psycholingwistyki i Psychologii Społecznej, poświęconego analizie stereotypowości pojęć politycznych. Przedmiot analizy stanowił dyskurs wokół programów wyborczych głównych ugrupowań polskiej sceny politycznej. Efektem tych prac

były referaty i artykuły drukowane w „Studia Psychologica” oraz „Kołokwiach Psychologicznych”. W latach 1994–95 brała również udział w badaniach prowadzonych w IFiS PAN przez Elżbietę Tarkowską w ramach grantu KBN „Czas i przestrzeń: kategorie kultury okresu przemian”, zajmując się dyskursem przedwyborczym KPN. Jest Autorką rozdziału: „Wraca Polska, czyli Konfederacja Polski Niepodległej” (w zbiorowej książce pod red. E. Tarkowskiej: *O czasie, politykach i czasie polityków*. Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa 1996).

W okresie ostatnim wraz z dr. Jerzym Jarymowiczem uczestniczyła w polsko-francuskim programie badań nad społecznymi reprezentacjami ekonomii i polityki, których celem była analiza kulturowych różnic między reprezentacjami w Polsce i Francji, a także zmian zachodzących równoległe w obrębie każdej próby na skutek zmian w ekonomii i polityce obu krajów. Wiosną 1998 roku Anka przygotowywała się do wyjazdu do Francji. Miała jechać w październiku. Wyjazd ten nie doszedł do skutku. Zaawansowany stan choroby nowotworowej ujawnił się w pierwszym miesiącu lata. Zdawała sobie sprawę, że to początek końca. Nie poddała się jednak. Walczyła bohatersko o to, żeby jak najdłużej żyć normalnie. Mimo szybko pogarszającego się samopoczucia, przez cały rok akademicki 1998/99 prowadziła zajęcia w Szkole Wyższej Psychologii Społecznej, w której wykładała od momentu jej powstania w 1996 roku. Była żoną, matką i babcią. Nadal zajmowała się domem, interesowała sprawami przyjaciół, gdy już nie mogła czytać sama, prosiła by czytać jej książki.

Zanim została Anka psychologiem społecznym i pracownikiem naukowym ukończyła Akademię Wychowania Fizycznego w Warszawie, a jeszcze przed tym Szkołę Szybowcową w Lęborku. Była wspaniałym kompanem wypraw narciarskich i wędrowek kajakowych szlakami wielkich mazurskich jezior. Nie znam nikogo, kto potrafiłby tak jak Ona cieszyć się życiem, a zarazem poszukiwaniem słów pozwalających oddać i utrwalić tę radość. Ta niezwykła wrażliwość na słowo i zdolność „czytania” otaczającego świata jak literackiego tekstu niestety nie pozostawiły śladu. Zabrakło na to czasu.

Aldona Jawłowska